

INTEGRA-Centrum prevencie v oblasti siekt
Banská Bystrica, Jilemnického 13, 974 04
www.integra.fost.sk integra@fost.sk 0907409294

Ministerstvo kultury České republiky
Odbor církví
Ředitelka odboru
Ing. Pavla Bendová
Milady Horákové 139
Praha 6
160 41

Vec: Vyžiadaná reflexia znaleckého posudku Mgr. Františka Fojtíka, zaoberajúceho sa žiadosťou o registráciu cirkvi Ukrajinskej pravovernej grécko-katolíckej cirkvi (ďalej UPGKC), v českom prostredí nazývaná Ukrajinská pravoverná řecko-katolícka cirkvi (UPŘKC).

Dňa 26. júla 2012 občianske združenie spoločnosť Integra- Centrum prevencie v oblasti siekt bola požiadaná o vypracovanej odbornej religionistickej reflexie už existujúceho vyššie uvedeného posudku v súvislosti s podanou žiadosťou o registráciu UPGKC. Oficiálna žiadosť bola podaná na MK ČR v minulom roku 2011. MK ČR doteraz o žiadosti nerozhodlo ani kladne ani záporne. Navyše objektívna validita posudku Mgr. Františka Fojtíka bola spochybnená najmä zo strany Mons. Ladislava Hučka, biskupa-apostolského exarchu Ukrajinskej grécko-katolíckej cirkvi pôsobiacej v Čechách. Podľa slov jedného z predkladateľov žiadosti o registráciu kňaza o. Václava, vlastným menom Stanislava Cigáneka, MK ČR požiadalo o vypracovanie ďalšieho, v poradí už tretieho posudku.

V súvislosti s touto situáciou sa p. Stanislav Cigánek rozhodol požiadať o reflexiu už existujúceho posudku nezávislú organizáciu na Slovensku, nakoľko prístup znalca Mgr. Fojtíka sa mu javil po všetkých stránkach maximálne serióznym.

Pretože v občianskom združení Integra - Centrum prevencie v oblasti siekt nepôsobí religionista a ani teológ, bola o vypracovanie posudku požiadaná externá spolupracovníčka PhDr. Eva Orbanová, PhD., ktorá má vzdelanie v patričných oblastiach a dlhodobo sa venuje problematike siekt a novodobej postmodernej religiozite.

Religionisticko-teologická reflexia znaleckého posudku Mgr. Františka Fojtíka

Znalecký posudok je rozdelený do troch častí:

1. Úvod
2. Nález
3. Záver

Hodnotiace komentáre sú vypracované v nasledujúcom znení.

Ad 1. Úvod

Diapazón posudzovania novo vznikajúceho náboženského subjektu UPGKC v Českej republike je komplexne stanovený. Zaoberá sa povahou, názvom, náboženskou praxou, samotnou štruktúrou a učením nového náboženského subjektu. Posudok sa venuje i aktuálnym otázkam spoločenskej (rasovej, etnickej, konfesionalnej, národnostnej) neznášanlivosti.

Rovnako dôležité miesto má spôsob náboru, zdravotná starostlivosť a dostupnosť vzdelania členov UPGKC. Podstatnou oblasťou je otázka financovania náboženského subjektu, štatutárneho zástupcu či jeho riadiacej štruktúry. V úvode nakoncipovaný rozsah skúmania zahŕňa i sledovanie sektárskych tendencií v UPGKC ako je psychická manipulácia, uzavretosť komunity, autoritatívne vedenie či utajenosť štruktúry, atď.

V úvode posudku je vymenované pomerne široké spektrum informačných zdrojov slúžiacich pre jeho vypracovanie. Sú legislatívnej, elektronickej a osobnej povahy, t. j. informácie sú získavané zo štruktúrovaných rozhovorov s členmi prípravného výboru, s kňazmi o. Václav (Stanislav Cigánek) a Andrijom Pylypivom ako i s laickou osobou p. Vlastou Jeníčkovou.

V úvode je možné konštatovať, že vstup do skúmanej problematiky je dostatočne štruktúrovaný, obsahuje všetky potrebné náležitosti, ktoré tak v istom zmysle predznamenávajú objektívne posúdenie novo vznikajúceho náboženského subjektu.

Ad 2. Nález

Táto časť posudku je bohato štruktúrovaná ako i obsahovo rozsiahla, zahŕňa celkovo 17 strán(3-20).

Novo vznikajúci náboženský subjekt Ukrajinská pravoverná grécko-katolícka cirkev znalec Mgr. F. Fojtík vníma jednoznačne ako kresťanskú cirkev, ktorá je súčasťou katolíckej tradície. Zároveň ju zaraďuje k „**oddeleným katolíckym cirkvám**“, udáva prípadné korelácie v cirkvi po II. Vatikánskom koncile. **Kresťansko-katolícku identitu** spoločenstva si znalec overil priamo v teréne, keď sa zúčastnil sláveníach nedele a to v jednotlivých domácnostiach či v prenajatom chráme v Prahe. Evidoval, že počas nich sa čítalo zo sv. Písma, slúžila sa sv. omša či liturgia, či vysluhovali sa niektoré sviatosti. Birituálne slávenie je konsekračne a to z hľadiska kanonického práva u slúžiacich kňazov ošetrované.

Znalec konštatuje, že vznik UPGKC je výrazom protestu voči modernistickým tendenciám v cirkvi. Podotýka, že hoci vznik subjektu je duchovne inšpirovaný cirkvou na Ukrajine (nesie rovnaký názov), bude však od tejto cirkvi organizačne nezávislý.

Posudok dostatočne presne informuje o podstatných skutočnostiach týkajúcich sa bývalej aj súčasnej pozícií ústrednej postavy o. Václava v RC z hľadiska kanonického práva.

Znalec objektívne poukázal na akúsi tekutosť (premenlivosť) tejto cirkvi, ktorá sa týka ukotvenia a jej sebaidentifikácie. Dynamizmus zmien sa odráža jednak v dokumentoch, smerovaní a v názve cirkvi. V tomto smere objektívne vzato posudok nebolo ľahké písať a posadiť ho do istého fixného rámca. Znalec však prihliada na to, že ide o čerstvo kreujúcu sa cirkev, kde sa navyše flexibilita predpokladá, avšak dominantný rámec učenia, fungovania a štrukturálneho aspektu bolo možné rámcovo stanoviť. Stabilné ukotvenie v spomínaných

oblastiach bude podľa znalca nutné, ktoré ošetrí možné štiepenie v UPGKC v blízkej budúcnosti.

Znalec v tejto súvislosti hovorí o odlišnej registrácii tohto subjektu od iných. Subjekt nie je zastabilizovaný po viacerých stránkach: organizačnej štruktúry, duchovnej autority, členskej základne, duchovného pôsobiska (chrám, kostol, fara, kláštor), vieroučnej oblasti, a konečne cirkev sa nachádza v rannom štádiu svojho vývoja.

Ďalej znalec objektívne konštatuje, že podobne i štruktúra UPGKC sa iba začína kreovať a spoločenstvo tak nemôže mať organizačno-stabilný charakter. Základný dokument hovorí o synodálnom usporiadaní avšak zatiaľ iba na papieri. Tekutosť v oblasti členstva znalec vyjadruje vetou „jednotlivé názorové skupiny vo vnútri cirkvi iba prichádzajú so svojimi predstavami a menia sa za „pochodu““ (s. 8), čo objektívne vyvoláva dojem vágnosti a nestability. V tomto prípade by bolo nutné konkretizovať zo strany prípravného výboru UPGKC v čom sa praktiky, názory, princípy môžu meniť a v čom zásadne nie. Z posudku je však zrejmé, že limity názorovosti sú podriadené vieroučným východiskám cirkvi, síce negatívne formulovaných v Základnom dokumente.

Z hľadiska spoločenskej nebezpečnosti sa v posudku konštatuje, že **nový subjekt znalec v oblasti religionistiky nevníma v žiadnom prípade ako sektu!** (s. 15). Reaguje tak na uvedené výroky cirkevných predstaviteľov (mons. J. Graubner, mons. L. Hučko), pripisujúce jej znaky sekty. Podľa nich sektárstvo je synonymom oddelenia sa od oficiálnej štruktúry. V prípade týchto výrokov uvedených v posudku, však chýbajú relevantné zdôvodnenie a tak znalec ich názor nezdieľa. Označenie UPGKC za sektu vníma ako tendenčné bez adekvátneho vysvetlenia. Znalec akcentuje, že činnosť nového subjektu nevykazuje žiadnu spoločenskú nebezpečnosť. Objektívne vzato názorové úskalia by mohla riešiť otvorená výmena v spore participujúcich strán.

Na margo homosexuality, ktorá je dnes v spoločnosti akýmsi lakmusovým papierom tolerancie sa o. Václav vyjadril, že nie je hlavnou „otázkou dňa“. Ďalej znalec sa nestretol so sektárskymi prejavmi psychického a fyzického násillia, naopak prevládala priateľská atmosféra. Sloboda vzdelania a využitia rôznych foriem lekárskej starostlivosti je slobodnou voľbou členov. Nábor členov sa koná na základe osobných kontaktov a nie cez oficiálne verejné napr. webové stránky.

Znalec konštatuje, že postoj k iným náboženským subjektom nie je nepriateľský ale skôr rezervovaný. Ekumenizmus a priateľskosť je deklarovaná ale v limitách ich vierouky.

Z uvedených skutočností vyplýva, že etiketa sekty sa k UPGKC nevzťahuje.

V posudku sa uvádza, že snaha o registráciu je iniciovaná zvrchu, t.j. prostredníctvom iniciatívy členov prípravného výboru. Registrácia má podľa nich zmierniť tlak na veriacich, ktorí sa rozhodli opustiť materskú cirkev. Znalec nie je presvedčený, že po registrácii tento tlak bude slabnúť, navyše že nebudú ďalej obviňovaní zo sektárstva. Snaha o registráciu má podľa neho vlastné špecifiká, ktoré sa týkajú napr. pracovno - právneho pobytu občanov Ukrajiny na území ČR, ktorí nechcú byť prípadne vykázaní z krajiny za účasť v nelegalizovanom, či štátom právne neuznanom subjekte.

Konštatuje, že v Základnom dokumente sa hovorí o paralelnej snahe na Ukrajine, t. j. o registráciu cirkvi, ktorá má rovnomenný názov.

Posudok ďalej objektívne informuje o dôvodoch oddelenie sa spoločenstva od terajšej cirkevnej hierarchie. Dôvody oddelenia sú vieroučné, kriticky polemizujúce so synkretickými tendenciami a inými modernistickými tendenciami v cirkvi, a následne týkajúce sa samotnej spásy človeka. V kontexte týchto výhrad znalec v posudku popisuje založenie UPGKC,

podľa slov predstaviteľov ako istú nutnosť, vyplývajúcu zo svedomia a ich náboženského presvedčenia. K tomuto bodu, ktorý sa týka vierouky podotýka, že nie je splnená podmienka (par. 10.odst. 3, písm. b) zákona 3/2002 Sb., o cirkvách a nábož. spol.), **pozitívneho formulovania vlastnej vierouky** v tzv. Základnom dokumente UPGKC. Následne (s. 6) sú však taxatívne formulované odklony od článkov viery, s ktorými UPGKC nesúhlasí. Odklon, modernizmus či synkretizmus je podľa slov prípravného výboru hlavným dôvodom na založenie UPGKC. Z tohto dôvodu je problematické vymedzovať vierouku UPGKC pozitívne, bola by to duplicita učenia pravoslávnej cirkvi a cirkvi katolíckej po celé dve tisícročia. Vymedzenie učenia UPGKC je tak uvedené formálne kriticky, t. j. negatívne. V posudku sa konštatuje, že cirkev musí uviesť svojho štatutárneho zástupcu, zatiaľ tento post supluje prípravný výbor.

V bode 2.2.1 znalec skúma subjekt z hľadiska :

- **principiálneho** – UPGKC spĺňa parametre cirkvi, náboženskej spoločnosti v zmysle príslušného zákona a vyznáva náboženskú vieru – kresťanskú,
- **vonkajších prejavov** – vonkajšie náboženské prejavy sú vizuálne verifikovateľné,
- **formálneho** – štruktúra cirkvi je len v rovine deklaratívnej, nefungujú v praxi, Zákon (par. 10 zákona 3/2002 Sb., ktorý hovorí o návrhu na registráciu) takúto možnosť (dokonca štruktúrnu autonómiu) pripúšťa. Nie je tak prekážkou k registrácii.

Čo sa týka **názvu nového náboženského subjektu** možnosť zámény s inou cirkvou sa podľa znalca nedotýka Rímsko-katolíckej cirkvi ako to tvrdí český primas biskup mons. Dominik Duka. Znalec konštatuje, že názor o zameniteľnosti medzi RC či Starokatolíckou cirkvou na jednej strane a UPGKC na strane druhej je neopodstatnený, nakoľko ide o subjekt jasne vymedzený, t. j. orientovaný východnou ako i západnou kresťanskou tradíciou. Znalec dodáva, že termín katolícky je značne frekventovaný v náboženskej praxi a nemusí sa vôbec vzťahovať k podriadenosti Vatikánu. Určitá kolízia názvov sa však javí s etablovanou Ukrajinskou **gréckokatolíckou** cirkvou.

V znaleckom posudku sa preto posudzuje i názov novej náboženskej spoločnosti Ukrajinskej pravovernej **grécko-katolíckej** cirkvi (český prepis Ukrajinská pravoverná řecko-katolícka církev). V intenciách výkladu nového subjektu termín „ukrajinská“ poukazuje na lokalitu prebudenia cirkvi a pojem „katolícka“ sa vzťahuje k pojmu „všeobecná“, presnejšie po celom svete rozšírená, a nie k duchovnému zastrešaniu Vatikánu. Grécko-katolíckosť orientuje cirkev k zachovaniu východnej tradície.

Termín pravovernosť konotuje s duchovnou ambíciou cirkvi v duchovnej praxi zachovávať to čo cirkev učila celých 2000 rokov.

Znalec konštatuje, že práve **názov je „kameňom sváru“ medzi novým subjektom a Gréckokatolíckou cirkvou.**

Ak v prípade RC sa zhodnosť názvov týkala iba dvoch slov „katolícka cirkev“ navyše užívaných aj v iných subjektoch tak v tomto prípade sa názov novej cirkvi zhoduje v troch slovách „grécko-katolícka cirkev“. Percentuálne by sme mohli hovoriť o 3/5 sémantickej zhode, ak samozrejme percentuálne nekvantifikujeme aj pomlčku grécko-katolícka. Autokefalizmus, ktorý sa v prípade gréckokatolíckych (národných) cirkví predpokladá, by percentuálnu zhodu len zvýšil.

Finančné fungovanie UPGKC je zabezpečené z darov a milodarov.

Na záver znalec konštatuje, že členovia prípravného výboru UPGKC nezamľali žiadne podstatné skutočnosti.

Ad 3. Záver

Záverečná konklúzia kontrahuje zistené skutočnosti do skrótej podoby. Sumárne sa konštatuje že:

UPGKC je cirkvou v zmysle zákona, prejavuje sa kultickým slávením, deklaruje len čiastočnú zameniteľnosť názvu už s existujúcim subjektom. Hovorí o momentálnej štruktúrálnej absencii, upresňuje zahraničné kontakty predovšetkým s Ukrajinou pravovernou grécko-katolíckou cirkvou na Ukrajine, ktoré garantujú vzájomnú nezávislosť, vymedzuje dôvod vzniku, ktorým je nesúhlas s relativizmom a medzináboženským dialógom vyúsťujúcim do synkretizmu. V záverečnom resumé sa opäť konštatuje, že subjekt nemá znaky sekty. Spriehľadňuje finančné fungovanie, nábor členov a postoj k marginalizovaným spoločenským skupinám.

Znalec konštatuje, že cirkev nemá v úmysle zamlčať podstatné znaky učenia, štruktúry, atď.

V závere reflexie jednotlivých častí už existujúceho posudku konštatujem, že bol napísaný znalcom Mgr. Františkom Fojtíkom objektívne a nezaujato. Doterajšia činnosť duchovných a potenciálnych členov UPGKC bola znalcom sledovaná priamo v teréne a viackrát počas kultického slávenia. Sektárske tendencie sa v novom náboženskom subjekte nepotvrdili. Tam kde posudok kriticky vymedzuje nedostatky, znalec navrhuje spôsoby ich eliminácie.

Posudok má svoje religionistické i teologické parametre, ktoré rešpektujú špecifiká kresťanských cirkví.

Vypracovala : PhDr. Eva Orbanová, PhD.

5. august, 2012

Mgr. Ivan Škodová
predsedkyňa o.z. Integra – Centrum prevencie v oblasti siekt